

พุทธวิธีการบริหารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา
วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
Buddhist Principles on Administration for Propagation of
Buddhism : A Case Study of Dhammakaya Temple in Germany

รุ่งนิภา เหลียง Rungnipa Liang^๑
ขันทอง วิชเดช Khanthong Wichadech^๒

Received: May 22, 2021

Revised: August 18, 2021

Accepted: August 21, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องพุทธวิธีการบริหารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพุทธวิธีการบริหารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ผลการศึกษาพบว่าพระพุทเจ้ามีวิธีการบริหารที่โดดเด่นหลายประการ โดยเฉพาะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้นำเอาพุทธวิธีดังกล่าวมาปรับใช้ร่วมกับหลักการบริหารองค์การสมัยใหม่ ส่งผลให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเจริญก้าวหน้า โดยมีพลเมืองเยอรมันสนใจหันมาสนใจศึกษาและนับถือพุทธศาสนามากขึ้น

คำสำคัญ : พุทธวิธีการบริหารด้านการเผยแผ่, วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, การบูรณาการพุทธวิธีการบริหารด้านการเผยแผ่

^๑ ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา Email: pulom2525@hotmail.com (โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา) Department of Religion and Philosophy, Burapha University, Thailand. Email: pulom2525@hotmail.com, (This research project was financially funded by the Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University)

^๒ ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา Email: khanthong@hotmail.com Department of Religion and Philosophy, Burapha University, Thailand.

The research titled “Buddhist Principles on Administration for Propagation of Buddhism : A case study of Dhammakaya temple in Germany” aimed to study the approaches to propagate Buddhism in Germany. The results showed that the Buddha propose various kinds of administrative approach especially with regard to the propagation of his teachings. These approaches have been brought into practice by Wat Dhammakaya in Germany in accordance with the principles of modern organization administration. As a result, Buddhism become fabulous and prosperous in Germany as a large number of Germans have been increasingly keen to study and believe in Buddhism.

Keywords: propagation of Buddhism, Dhammakaya Temple in Germany, administration of Buddhist Principles

๑. บทนำ

พุทธศาสนาเถรวาทถูกบันทึกและรับรู้ร่วมกันว่าเป็นศาสนาที่มีอายุยาวนานประมาณสองพันกว่าปี และถูกเผยแผ่ไปยังนานาประเทศจนถึงปัจจุบัน พุทธวิธีในการบริหารเป็นวิธีการบริหารของพระพุทธเจ้าในการจัดองค์กร การกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ ฯลฯ ในช่วงที่พระพุทธเจ้าได้ประกาศพระศาสนาและเผยแผ่พระธรรมคำสอนออกไปเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าบริบทของสังคมในสมัยนั้นล้วนเต็มไปด้วยเจ้าลัทธิ ผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีความคิด ความเชื่อเฉพาะตัว การที่จะนำแนวคิดใหม่และทำการเผยแผ่พุทธศาสนาเพื่อให้คนทั่วไปรับรู้และเข้าใจจึงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก การบริหารจัดการที่ดีสำหรับจุดตั้งต้นในการเผยแผ่ธรรมะของพระองค์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง พุทธวิธีในการบริหารขั้นต้นสะท้อนให้เห็นได้จากกระบวนการเริ่มแรก ในการคัดเลือกบุคคลที่สามารถเข้าใจธรรมะได้ ตลอดจนเหตุการณ์ที่พระองค์มีพุทธพจน์มอบหมายให้พระสาวกออกประกาศพระศาสนาไปตามเส้นทางต่างๆ รวมถึงการประชุมพระอรหันต์ ๖๐ รูปแรกของโลก ทรงตรัสถึงนโยบายในการเผยแผ่แก่อริยสาวกเหล่านั้น^๓ ทำให้ต่อมาพุทธศาสนาได้ขยายไปทั่วชมพูทวีปจนปัจจุบันนับได้ ๒,๖๐๐ กว่าปี แต่ด้วยสภาพบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายความอยู่รอดของพุทธศาสนา ในอดีตช่วง พ.ศ. ๙๕๐-๑๐๕๐

^๓ ที.มหา. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

ได้เกิดเหตุการณ์พวกราหมณ์สร้างแผนทำลายพุทธศาสนา^๔ จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สะท้อนให้เห็นว่าหนึ่งในหนทางของการดำรงไว้ซึ่งพุทธศาสนา การเผยแผ่คืองานที่สำคัญยิ่ง การศึกษาพุทธวิธีการบริหารเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากบริบทของสังคมนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต

การทำงานด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาได้รุดคืบไปยังดินแดนในแถบทวีปยุโรป โดยเฉพาะในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีพบว่าเป็นประเทศที่มีความผูกพันกับพุทธศาสนามาอย่างช้านาน ข้อยืนยันนี้เห็นได้จากแนวคิดของนักปรัชญา นักประพันธ์ นักวิชาการชาวเยอรมันที่มีแนวคิดสอดคล้องกับพุทธศาสนาและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ อาทิ ทศณะของอาเธอร์ โชเพนฮาวเออร์ (Arthur Schopenhauer) ที่เชื่อว่าชีวิตของมนุษย์เป็นการเดินไปมาระหว่างความทุกข์และการเบียดเบียนเท่านั้น^๕ แฮร์มันน์ คาร์ล เฮ็สเซอ (Hermann Karl Hesse) สร้างผลงานเขียนเรื่องสิทธารถะ (Siddhartha) ยิ่งเป็นการตอกย้ำให้พุทธศาสนาเป็นที่รู้จักมากขึ้นในเยอรมนี โดยนัยนี้การขยายงานด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีปัจจุบันพบว่ามีวัดจากประเทศไทยเข้าไปทำงานเผยแผ่หลายวัด หนึ่งในนั้นคือวัดพระธรรมกายซึ่งได้จัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อการเผยแผ่ศาสนา เมื่อพิจารณาเชิงประจักษ์พบว่า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕ – ปัจจุบันวัดพระธรรมกายสามารถจัดตั้งวัดศูนย์สาขาภายในประเทศเยอรมนีได้ทั้งสิ้น ๗ วัด และในทวีปยุโรปอีก ๒๑ วัด การขยายปริมาณวัดสาขาอย่างต่อเนื่องชี้ให้เห็นถึงผลลัพธ์ในการทำงานที่ก้าวหน้า แต่ทั้งนี้ยังคงมีส่วนที่ยังไม่ได้รับการศึกษาสำรวจจุดอ่อนในด้านอื่นๆ ดังนั้นจึงน่าสนใจว่าวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้พุทธวิธีการบริหารงานมาประยุกต์กับงานด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาอย่างไร เหตุใดการเผยแผ่พุทธศาสนาที่ดำเนินการโดยวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงสามารถจัดตั้งวัดได้เป็นจำนวนมากภายในระยะเวลาไม่นาน ข้อสรุปต่อคำถามต่างๆ ที่มีส่งผลให้เกิดการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี”

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพุทธวิธีการบริหารด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.) ปยุตโต, กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : ผลิติมม์, ๒๕๕๕), หน้า ๖๕-๘๘.

^๕ Arthur Schopenhauer, *The World as Will and Idea*, Vol. 1., trans R.B. Haldane and J. Kemp. (London: Routledge & Kegan Paul Ltd., 1964), 2-3.

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

(๑) งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบศึกษาเอกสารประกอบการสัมภาษณ์ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยโดยภาพรวมดังนี้ ประการที่หนึ่ง รวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดพุทธวิธีการบริหาร ประการที่สอง รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคล ประการที่สาม วิเคราะห์เนื้อหาสาระสำคัญและเรียบเรียงใหม่เป็นคำบรรยายเชิงพรรณนา และประการสุดท้ายนำเสนอผลการวิจัยพุทธวิธีการบริหารด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(๒) การได้มาซึ่งแบบสัมภาษณ์ มีคำถามจำนวน ๗ ข้อ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์มีจำนวนทั้งสิ้น ๓ กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ ๑ คณะผู้บริหารของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจำนวน ๔ รูป กลุ่มที่ ๒ เจ้าอาวาสซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในวัดพระธรรมกายเยอรมนีจำนวน ๗ รูป และกลุ่มที่ ๓ คือ ข้าราชการทั้งชาวไทยและชาวเยอรมัน จำนวน ๔ คน มีเกณฑ์เคยผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมกับวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมากกว่า ๕ ปี

(๓) ดำเนินการยื่นเรื่องเพื่อขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ต่อคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา ก่อนที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยและได้รับการรับรองเลขที่ HU 029/2563 แบบสัมภาษณ์นี้ได้รับการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย ในการนี้ได้แบ่งผู้ตรวจสอบเครื่องมือแบบคำสัมภาษณ์ออกเป็น ๓ ด้าน คือ ผู้ทรงคุณวุฒิจากวัดพระธรรมกาย ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นนักวิชาการทางด้านปรัชญา พุทธศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ในการตรวจสอบข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ ทั้งนี้เพื่อให้คำถามมีเนื้อหาที่ครอบคลุมและก่อให้เกิดประโยชน์กับงานวิจัยมากที่สุด

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ พุทธวิธีการบริหาร จากการสำรวจเอกสารในเบื้องต้นพบว่าได้มีนักวิชาการสมัยใหม่ให้ความสนใจศึกษาอธิบายความหมายของการบริหารงานตามแนวทางของพระพุทธศาสนาไว้อย่างหลากหลาย อาทิ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าพุทธวิธีการบริหารไว้ว่า “การบริหารหมายถึงการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์ขึ้นเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหาร วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารคณะสงฆ์ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปีเป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีการบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์เกี่ยวเนื่องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะ

ทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร”^๖ จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น หากเปรียบว่าพระพุทธศาสนาคือองค์กรหนึ่งที่มีพระพุทธเจ้าเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้บริหารคนแรก พุทธศาสนาจึงมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับหลักการบริหารงานอยู่เป็นอันมาก อาทิ ประการที่หนึ่ง หลักโอวาทปาฏิโมกข์ คือ (๑) การให้ละเว้นการกระทำความชั่ว (๒) การตั้งมั่นอยู่ในการกระทำแต่ความดี และ (๓) การชำระจิตของตนให้ผ่องใสอยู่เสมอ” สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนจากหลักธรรมนี้ คือ พุทธวิธีการบริหารเริ่มต้นเน้นการบริหารที่ภายในตัวของบุคคลซึ่งเป็นปัจเจกชนให้ดีก่อน โดยมีหลักโอวาทปาฏิโมกข์เป็นฐาน เมื่อปัจเจกชนดีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรย่อมลดความเสี่ยงในเกิดปัญหาอื่นๆ ลงตามลำดับ ประการที่สอง ปฏีรูปเทศ ๔ พระพุทธเจ้าทรงยกпенขอธรรมสำหรับการดำเนินตามหลักความเจริญ (๑) อาวาสสปปายะ สามารถนำมาปรับใช้กับงานด้านการบริหารคือสถานที่ที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ดี การจัดตั้งองค์กรให้อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม สามารถสร้างความเจริญได้โดยง่าย (๒) บุคคลสปปายะ คือ บุคลากรในองค์กรต้องมีความรู้ความสามารถ ร่ายล้อมไปด้วยสมาชิกที่ตั้งใจทำงาน (๓) อาหารสปปายะ องค์กรจะดำรงอยู่ได้ต่อเมื่อบุคลากรสามารถยังชีพ มีรายได้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค อาหารถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถทำให้ร่างกายมีกำลังในการประกอบกิจการงานต่างๆ (๔) ธรรมสปปายะ คือ การบริหารที่ส่งเสริมให้คนในองค์กรมีคุณธรรม ประการที่สาม พุทธวิธีการบริหารงานแบบ POCCC ที่ปรากฏพบในพุทธศาสนามีดังนี้ (๑) พุทธวิธีการวางแผน พระพุทธเจ้าทรงเริ่มจากการวิเคราะห์คัดเลือกบุคคล นั่นคือการวางแผนเพื่อเลือกเป้าหมายบุคคลที่สามารถเป็นกำลังหลักสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนาได้ ซึ่งภายหลังจากนั้นไม่นานพระองค์มีพระดำริวางแผนงานด้านการบริหารจัดการให้พระภิกษุที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์จำนวน ๖๐ รูป ออกไปประกาศพระศาสนาตามหัวเมืองและแคว้นต่าง ๆ (๒) พุทธวิธีการจัดการองค์กร พระพุทธเจ้าทรงลดจุดยึดติดที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการบวชอยู่ในเพศบรรพชิต ผู้ที่จะเข้ามาเป็นภิกษุในพุทธศาสนานั้น จำต้องทิ้งชาติซึ่งเป็นวาระที่มีอยู่แต่เดิมซึ่งจัดได้ว่าเป็นนโยบายการจัดการองค์กรรูปแบบหนึ่ง (๓) พุทธวิธีการบังคับบัญชาสั่งการที่ปรากฏพบในพุทธศาสนา คือ ในยามที่เกิดปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ขึ้นพุทธองค์จะทรงเป็นผู้แก้ไขปัญหานั้น ๆ ด้วยพระองค์เอง และได้บัญญัติเป็นพระธรรมวินัยในช่วงเวลาต่อมา (๔) พุทธวิธีการประสานงาน พระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักการเรื่องทิศ ๖ ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ที่บุคคลพึงกระทำต่อกัน เมื่อทุกคนปฏิบัติตรงตามหน้าที่ของตนก็นับได้ว่าเป็นความร่วมมือร่วมใจเกิดการประสานงาน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรหรือสังคมย่อมดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น (๕) พุทธวิธีการควบคุม พระพุทธเจ้าทรงเริ่มต้นการควบคุม โดยวิธีที่ปราศจากการควบคุม กล่าวคือ การทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ขึ้นต่อมาที่ทรงนำมาใช้ คือ การออกกฎระเบียบเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ตลอดจนใช้เพื่อตัดสินปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร

^๖ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๔.

^๗ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน ที.ม. (บาลี) ๑๐/๙๐/๕๖-๕๗.

๔.๒ พุทธวิธีการบริหารด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเผยแผ่แนวคิดของพุทธศาสนาให้เป็นที่รู้จักในทวีปยุโรป โดยได้รับนโยบายการขยายงานให้มีการสร้างวัดสาขาในต่างประเทศจากผู้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย จากการศึกษาพบว่าวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้นำหลักธรรมในพุทธศาสนามาปรับใช้กับการเผยแผ่พระศาสนา โดยอาศัยหลักปฏิรูปเทศ ๔ ได้แก่ อาวาสเป็นที่สบาย อาหารเป็นที่สบาย บุคคลเป็นที่สบาย และธรรมะเป็นที่สบาย^๔ หลักการบริหารแบบอริยบท ๔ วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้นำมาปรับใช้ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นงานด้านการเผยแผ่ ดังนี้ (๑) ฉันทะ มีมิตรร่วมกันในองค์กรที่จะเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาไปยังประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (๒) วิริยะ มีความพยายามในการเริ่มงานด้านการเผยแผ่ ตั้งแต่การวางแผนขั้นตอนการทำงานโครงการเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนาไปยังประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จากยุคเริ่มต้นที่เริ่มสร้างงานจนถึงช่วงเวลาที่สามารถตั้งศูนย์การทำงานได้ต้องอาศัยความเพียรพยายามในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (๓) จิตตะ เมื่อวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้จัดตั้งขึ้น ช่วงเวลาที่ผ่านมามีการสร้างศักยภาพในการทำงานเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนา ผ่านการดำเนินงานในโครงการที่หลากหลาย การพยายามเพิ่มศักยภาพในการทำงานให้ก้าวหน้าขึ้นจากจุดเริ่มต้น เมื่อเกิดปัญหาหันมาขอพรเพื่อพัฒนางานด้านการเผยแผ่ต่อไป ลำดับนี้ใน พุทธศาสนาเรียกว่า การเอาใจใส่ฝึกฝนในสิ่งนั้น มีความเพียรพยายามในสิ่งนั้น วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้นำมาปรับใช้ในรูปแบบของจิตตะ คือ การตั้งใจทำ (๔) วิมังสา คือการรู้จักพิจารณา ไตร่ตรอง ตรวจสอบ การบริหารงานเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนาไปยังสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ข้อวิมังสาที่ถูกนำมาปรับใช้ให้เห็นเป็นรูปธรรมคือ คณะกรรมการบริหารภาคพื้นยุโรปวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้พิจารณาและมีมิตรร่วมกันว่า การเผยแผ่ศาสนายังสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะดำเนินการไปได้ ควรส่งเสริมให้ภิกษุได้เรียนภาษา ปัจจุบันวัดมีบุคลากรทั้งพระภิกษุและคฤหัสถ์ที่สามารถสื่อสารภาษาเยอรมันช่วยเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่งานพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี^๕ ลำดับนี้ในพุทธศาสนาเรียกว่า การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น มีการวางแผนปรับปรุงเรียกว่า วิมังสา การบริหารงานในรูปแบบของหลักการทางพุทธศาสดังกล่าวถูกผนวกเข้ากับศาสตร์การบริหารงานสมัยใหม่ตามแนวคิดของตะวันตก เรียกว่าหลักบริหาร POCCC ซึ่งเป็นทฤษฎีของ

^๔ เลขานุการภาคพื้นยุโรป วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, สัมภาษณ์ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^๕ ประธานภาคพื้นยุโรป วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, สัมภาษณ์ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๔.

Henri Fayol^{๑๐} แบ่งออกเป็น ๕ ด้านวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้นำมาปรับประยุกต์ใช้ร่วมกัน ดังนี้

(๑) การวางแผน (Planning) วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ใช้หลักการบริหารตามศาสตร์สมัยใหม่ผสานกับแนวทางพุทธวิธีการวางแผนในพระพุทธานุศาสตร์ โดยกระบวนการทำงานในช่วงแรก เริ่มจากการวางแผนหาประเทศที่เหมาะสมกับการตั้งต้นเป็นศูนย์กลางของการทำงานด้านการเผยแผ่ ประเทศเยอรมนีได้ถูกเลือกเนื่องด้วยเป็นประเทศที่มีฐานคิดทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามเหตุปัจจัยดังกล่าวจึงได้เริ่มดำเนินการส่งพระภิกษุกลุ่มแรกจากวัดพระธรรมกายไปยังประเทศเยอรมนีเพื่อจัดตั้งวัด จัดทำโครงการต่างๆ ขึ้นมาเพื่อประชาสัมพันธ์วัดให้เป็นที่รู้จัก ทุกการดำเนินงานจะมีการวางแผนด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

(๒) พุทธวิธีการจัดการองค์กร (Organizing) เริ่มตั้งแต่การคัดเลือก ผู้ที่จะเข้ามาร่วมทำงานกับทางวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุหรืออาสาสมัครฆราวาสที่ปวารณาตนเองเข้ามาทำงานเพื่อพระศาสนา ล้วนต้องผ่านกระบวนการขั้นตอน รวมถึงมีการปรับอุปนิสัยให้เข้ากับกฎระเบียบขององค์กร จึงจะสามารถเข้ามาเป็นสมาชิกของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้อย่างสมบูรณ์ กรณีผู้ที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ถ้าผ่านกระบวนการคัดเลือกจะได้รับการอุปสมบทเป็นพระ ขณะที่อาสาสมัครฆราวาสทั่วไปก็เช่นเดียวกัน ต้องผ่านการฝึกฝนอบรมเพื่อฝึกอุปนิสัย จึงจะได้รับอนุญาตให้รับเข้ามาเป็นสมาชิกของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีอย่างสมบูรณ์ เมื่อบุคคลได้รับการพัฒนาแบบคู่ขนานทั้งด้านร่างกาย จิตใจ รวมถึงด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน ย่อมส่งผลให้วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีสามารถรักษาทรัพยากรบุคคลให้สามารถทำงานเพื่อพระศาสนาอย่างยั่งยืนยาวนานได้

(๓) พุทธวิธีการบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) เนื่องจากวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีวัดศูนย์สาขาเป็นจำนวนมาก ซึ่งต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลตลอดจนหน่วยงานต่างๆ คณะกรรมการบริหารวัดจะมีการประชุมสั่งการถ่ายทอดรูปแบบแนวทางการบริหารงานให้เป็นไปตามแผนงานและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เจ้าอาวาสในแต่ละศูนย์สาขาของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีต้องรายงานความคืบหน้าปัญหาอุปสรรคที่พบซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโครงการครั้งต่อไปกลับสู่คณะกรรมการบริหารหาก

^{๑๐} หลักการบริหารของ Henri Fayol ได้ถูกนำไปใช้กับงานบริหารในหลายองค์กร ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Poudyal, C. S. (2013). Private Schooling and Fayol's Principles of Management: A Case from Nepal. Journal of Education and Research, 3, 6–23. DOI: <http://dx.doi.org/10.3126/jer.v3i0.7849> หรือ Fayol, H. (1949). General and industrial management (C. Storrs, Trans.). Kenya, Australia, South Africa, U.S.A. and Canada: Pitman Publishing.

พบปัญหาระหว่างการปฏิบัติโครงการจะมีการประชุมอย่างเร่งด่วนเพื่อสั่งการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในทันที

(๔) พุทธวิธีการประสานงาน (Coordination) ทางวัดได้ประสานความสัมพันธ์กับนักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มนักวิชาการ นักธุรกิจ องค์กรสื่อมวลชนท้องถิ่น ชาวไทยในเยอรมัน รวมถึงคนเยอรมันที่สนใจศึกษาหลักธรรมในพุทธศาสนา ผ่านรูปแบบการเข้าร่วมโครงการต่างๆ ที่วัดได้จัดขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอในช่วงวันสำคัญทางศาสนา การจัดกิจกรรมคือการสร้างเครือข่ายเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังกล่าวก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายและเกิดการทำงานร่วมกัน

(๕) พุทธวิธีการควบคุม (Controlling) วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นำพุทธวิธีการควบคุมมาประยุกต์ใช้หลายวิธี กล่าวคือ มีการบัญญัติกฎระเบียบต่างๆ ของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นการกำหนดกฎ กติกา และมารยาทที่พึงปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นระเบียบพื้นฐานสำหรับทุกคนที่ต้องปฏิบัติเมื่อมาวัด ๑๐ ประการ นอกจากนั้น วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดให้มีการจัดระเบียบทางสังคมภายในวัดขึ้น โดยมีการจัดประเภทสมาชิกของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตามสถานภาพและการรักษาศีล เช่น พระภิกษุ อุบาสิก้าเจ้าหน้าที่ประสานงาน โดยทางวัดได้ปลูกฝังอุดมการณ์ถึงความสำคัญและความจำเป็นในการทำงานเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนาให้แก่สมาชิกซึ่งถือว่าเป็นพุทธวิธีการควบคุมประสิทธิภาพของบุคลากรผู้ทำงานที่ต้นทาง

๔.๓ เป้าหมายพุทธวิธีการบริหารเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนาของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การนำหลักพุทธวิธีมาใช้ในการบริหารงานของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีเป้าหมายการบริหารที่ชัดเจนบนฐานคิด “การสร้างวัดให้เป็นวัด สร้างพระให้เป็นพระแท้ และสร้างคนให้เป็นคนดี” ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าเป้าหมายดังกล่าวครอบคลุมองค์ประกอบที่เป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาในด้านศาสนสถาน ศาสนบุคคล ศาสนพิธี และศาสนธรรมดังนี้

ประการที่หนึ่ง ด้านศาสนสถาน หลักปฏิรูปเทศ ๔ เป็นหัวใจสำคัญที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับเป้าหมายการเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศคือ “การสร้างวัดให้เป็นวัด” วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีทั้ง ๗ ศูนย์สาขาที่ตั้งอยู่ตามเมืองต่างๆ ทุกที่จะเน้นการเลือกสถานที่ตั้งวัดให้สอดคล้องกับหลักปฏิรูปเทศ ๔ เช่น ตั้งในสถานที่การเดินทางคมนาคมสะดวก ชุมชนและผู้คนเป็นมิตร ใกล้เมืองศูนย์กลางของเศรษฐกิจ ฯลฯ โดยนำหลักทางสถาปัตยกรรมร่วมสมัยมาบูรณาการกับหลักการสร้างศาสนสถานตามพุทธบัญญัติให้สามารถรองรับพุทธศาสนิกชนได้ วัดเน้นเรื่องความสะดวก ความเป็นระเบียบ บรรยากาศสงบเหมาะกับการฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม ช่วยให้ศาสนิกชนมีความปรารถนาอยากมาวัดเพื่อเข้าร่วมทำกิจกรรม

เนื่องในโอกาสต่างๆ การจัดตั้งวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มากถึง ๗ ศูนย์สาขาอย่างถูกกฎหมาย จึงเป็นผลลัพธ์ของการใช้พุทธวิธีการบริหารงานเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนาที่สะท้อนออกมาให้เห็นเป็นผลลัพธ์เชิงประจักษ์

ประการที่สอง ด้านศาสนบุคคล เป้าหมายของการบริหารงานเชิงพุทธของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ด้านศาสนบุคคลนั้นครอบคลุมทุกกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งมีทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาส แบ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นฝ่ายปฏิบัติงานซึ่งประกอบด้วยพระภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา อาสาสมัครที่ผ่านการอบรมและบรรจุเป็นสมาชิกประจำของวัด และกลุ่มบุคคลหรือประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในเยอรมนีที่ร่วมทำกิจกรรมกับทางวัดพระธรรมกายซึ่งมีทั้งคนไทยและคนเยอรมัน ดังนั้น การนำหลักพุทธวิธีมาใช้ในการบริหารงานของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในข้อนี้ก่อให้เกิด “การสร้างพระให้เป็นพระแท้ และการสร้างคนให้เป็นคนดี” วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้จัดให้มีโครงการต่างๆ เช่น โครงการปฏิบัติธรรมให้กับชาวท้องถิ่น โดยโครงการนี้มีขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนชาวเยอรมันได้ทดลองปฏิบัติธรรมและพูดคุยแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติธรรมมีชาวเยอรมันสนใจเข้าร่วมโครงการ ผลลัพธ์ด้านศาสนบุคคลอันเกิดจากการดำเนินงานนี้จึงทำให้การขยายงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนีเติบโตในมิติของจำนวนคนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมกับทางวัดที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อคนมาวัดย่อมได้สัมผัสทั้งหลักธรรมความรู้และได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทย โดยนัยนี้เองจึงจัดได้ว่าเป็นผลลัพธ์ทางด้านศาสนบุคคลที่เกิดขึ้นจากการทำงานเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดพระธรรมกายในเยอรมนีที่ได้เผยแผ่พุทธศาสนาให้เป็นที่รู้จัก

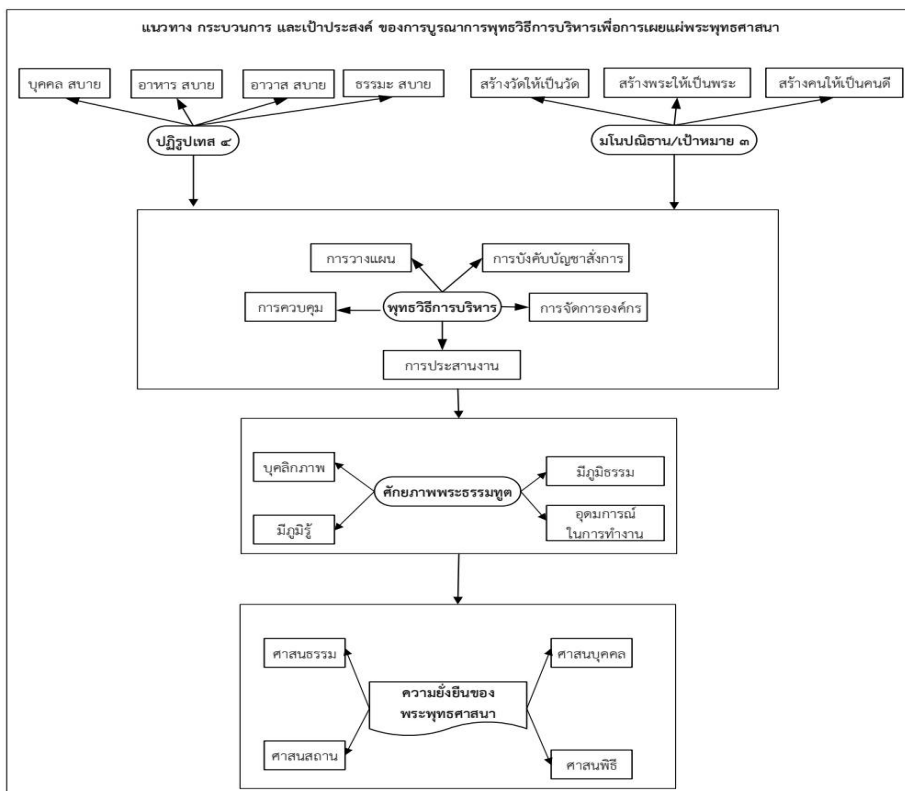
ประการที่สาม ด้านศาสนพิธี ศาสนพิธีนั้นเปรียบได้กับสะพานเชื่อมระหว่างศาสนบุคคลให้เข้าหาศาสนาธรรมให้สูงขึ้น เนื่องจากพระพุทธศาสนานั้นจำแนกบุคคลตามภูมิธรรมเปรียบกับดอกบัว บางคนบางกลุ่มสามารถเข้าใจและบรรลุธรรมด้วยการฟังธรรมแล้วพิจารณาตามเพียงแค่นั้นเดียว แต่คนส่วนใหญ่ไม่สามารถประพาสเช่นนั้นได้ แต่ต้องอาศัยระยะเวลาการฝึกอบรมขัดเกลา แบบช้าๆ จนค่อยๆ ซึมลึก ผ่านรูปแบบศาสนพิธี ดังนั้น ทางวัดพระธรรมกายในเยอรมนีได้เล็งเห็นความสำคัญของศาสนพิธีดังที่กล่าวมา จึงได้มีการทบทวนศาสนพิธีตามพระธรรมวินัยให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน เช่น การจัดพิธีถวายบูชาข้าวพระเป็นประจำทุกเดือนซึ่งพิธีเหล่านี้ทางวัดสาขาต่างๆ ได้กระทำให้สืบเนื่องกันอยู่เนื่องนิตย์และได้มีการปรับศาสนพิธีให้เข้ากับบริบทของสังคมที่เด่นชัดที่สุดคือ การปรับพิธีทำบุญวันพระที่ปกติจะตรงกับวันทำงานซึ่งประชาชนไม่สะดวกจะไปร่วมพิธี ทางวัดจึงจัดให้มีศาสนพิธีและการปฏิบัติธรรมในวันอาทิตย์โดยเฉพาะวันอาทิตย์แรกของทุกเดือน

ประการที่สี่ ด้านศาสนธรรม ผลลัพธ์ในเชิงประจักษ์ที่สำรวจพบคือวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งโดยปกติประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้ศึกษาพระปริยัติมาจะมีความยากลำบากในการทำความเข้าใจ

มาผลิตเป็นสื่อการเรียนรู้ เพื่อลดทอนปัญหาดังกล่าวทางวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ดำเนินการจัดตั้งโครงการเพื่อผลิตสื่อประสมรูปแบบต่างๆ ที่มีความทันสมัย อาทิ คลิปวิดีโอ หนังสือ ฯลฯ โดยมีผลงานทั้งในสำนวนฉบับภาษาเยอรมัน ภาษาไทย และภาษาบาลี ส่งผลให้บุคคลทั่วไป ทั้งชาวไทยและชาวเยอรมันมีเครื่องมือสามารถศึกษาศาสนาธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สำคัญในพุทธศาสนาได้ โดยเน้นหลักธรรมระดับทาน ศีล และภาวนา ควบคู่กับการปลูกฝังอุดมการณ์ ในการใช้ชีวิตให้เกิดประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า พุทธศาสนาเถรวาทมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารอยู่มาก วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้แนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาแบบผสมผสานวิธี กล่าวคือ ประยุกต์หลักธรรมแบบดั้งเดิมมาใช้ร่วมกับหลักการบริหารองค์กรแบบตะวันตก (POCCC) ส่งผลให้เกิดเป้าหมายได้ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์อันครอบคลุมทั้งด้านศาสนสถาน ศาสนบุคคล ศาสนพิธี และศาสนธรรม ซึ่งจะได้นำเสนอให้เห็นเป็นแผนภูมิรูปภาพดังต่อไปนี้

๕. อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่าพุทธวิธีการบริหารหรือการบริหารงานของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลมีความสำคัญในแง่ของการศึกษาตรงที่ช่วยให้นักวิชาการได้เห็นกรณีศึกษาและวิธีการแก้ไขปัญหาที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาใช้ในการบริหารจัดการ กล่าวคือ หลังจากที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ หรือที่เรียกว่าวันวิสาขบูชา อาจกล่าวได้ว่าในช่วงเวลาก่อนการบรรลุนิพพานนั้น ยังไม่มีการบริหารหรือคำที่อาจเรียกว่าพุทธวิธีการบริหารเกิดขึ้น ภาพขั้นตอนการศึกษาคำว่าพุทธวิธีการบริหารอาจศึกษาได้อย่างชัดเจน หลังจากเหตุการณ์ในวันอาสาฬหบูชา นั่นคือหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณได้สองเดือน จากนั้นทรงพบบุคคลที่พึงจะเข้าใจในธรรม และได้แสดงปฐมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่ปัญจวัคคีย์ ในวันนั้นเองที่พระรัตนตรัยได้เกิดขึ้น อันมีพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ จากจุดตั้งต้นในเหตุการณ์นี้เอง จึงมีนัยให้นักวิชาการสมัยใหม่ได้ศึกษาถึงศัพท์บัญญัติทางวิชาการที่เรียกว่าพุทธวิธีการบริหารเกิดขึ้น ซึ่งในการนี้อาจเปรียบเทียบหรือเทียบเคียงได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งอยู่ในฐานะผู้บริหารหรือนักบริหาร ระยะเวลาผ่านล่วงเลยไปเมื่อองค์กรสงฆ์เติบโตขึ้นเป็นที่แน่นอนว่าย่อมมีปัญหามาต่าง ๆ ตามมา พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในองค์กร พร้อมทั้งบริหารจัดการให้องค์กรสงฆ์เป็นที่รู้จักไปทั่วชมพูทวีป

พุทธวิธีการบริหารคือวิธีการบริหารของพระพุทธเจ้าสามารถนำมาใช้ได้ ๒ แนวทาง คือ ประการที่หนึ่ง การศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารและนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับศาสตร์ทางด้านการบริหารจัดการซึ่งมีอยู่เป็นอันมากมาประยุกต์ใช้ทางตรง เช่น หลักสัปปุริสธรรม ๗, หลักธรรมเรื่องปฏิรูปเทศ ๔, หลักอิทธิบาท ๔, หลักอปปริหานิยธรรม เป็นต้น มาปรับประยุกต์ใช้ ประการที่สอง การศึกษาหลักธรรมเรื่องการบริหารในพุทธศาสนาแล้วนำมาเทียบเคียงวิเคราะห์กับหลักการบริหารของทฤษฎีตะวันตก เช่น ทฤษฎี POCCC , ทฤษฎี SWOT รูปแบบนี้จัดว่าเป็นการประยุกต์ใช้แบบผสมผสานวิธี

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า พุทธศาสนาเถรวาทมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักการบริหารอยู่มาก วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้แนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาในแนวทางที่ ๒ ซึ่งเรียกว่า การประยุกต์ใช้แบบผสมผสานวิธี กล่าวคือ ประยุกต์หลักธรรมแบบดั้งเดิมมาใช้ร่วมกับทฤษฎีการบริหารจัดการ (Management Theory) ที่ได้รับความนิยมในยุคปัจจุบันคือทฤษฎีที่เรียกว่า (POCCC) ผู้คิดค้นและนำเสนอทฤษฎีนี้คือ อองรี ฟาโยล (Henri Fayol) นักวิชาการชาวฝรั่งเศส โดยแนวคิดดังกล่าวมีหลักการสำคัญของการบริหารจัดการเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายมีองค์ประกอบ ๕ ข้อด้วยกัน (๑) การวางแผน (๒) การจัดการองค์กร (๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (๔) การประสานงาน และ (๕) การควบคุม กระบวนการดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้เป็นรูปแบบการเผยแผ่พุทธศาสนาแบบประยุกต์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีของวัดธรรมกาย ซึ่งเน้นการบริหารจัดการองค์กรอย่างรอบด้านและครอบคลุม ตั้งแต่การวางแผน, การปฏิบัติการ, การจัดโครงสร้างองค์กร ไปจนถึงการควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่

วางไว้วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้แนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาในรูปแบบนี้ส่งผลให้เป้าหมายที่วางไว้ในการเผยแผ่พุทธศาสนา เกิดผลลัพธ์ทั้งในด้านศาสนสถาน ศาสนบุคคล ศาสนพิธี และศาสนธรรม สอดรับกับนโยบายของวัดที่เน้น “การสร้างวัดให้เป็นวัด สร้างพระให้เป็นพระแท้ และสร้างคนให้เป็นคนดี”

๖. สรุป

จากที่ได้กล่าวมาชี้ให้เห็นถึงข้อสรุปสำคัญบางประการที่พบจากการศึกษางานวิจัยเรื่องพุทธวิธีการบริหารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นปัญหาข้อโต้แย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับการเผยแผ่พุทธศาสนาเชิงรุกของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีดังนี้

ประการที่หนึ่ง การใช้พุทธวิธีการบริหารงานของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีบริบทแวดล้อมที่เทียบเคียงได้ว่ามีนัยยะที่สอดคล้องกับการเผยแผ่พุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล การเผยแผ่นั้นได้นำมาซึ่งการสร้างเครือข่ายเพื่อให้พุทธศาสนายืนหยัดและเกิดความเข้มแข็ง จากคำกล่าวที่ว่า การเผยแผ่พุทธศาสนาเชิงรุกต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม จากคำกล่าวนี้ การที่มีพระภิกษุจากวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไปทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะสร้างและขยายวัดสาขาไปทั่วประเทศเยอรมัน การกิจดังกล่าวล้วนเป็นหน้าที่ของภิกษุและเป็นกิจของสงฆ์ที่พึงกระทำเพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

ประการที่สอง พุทธวิธีการบริหารของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนาในประเทศเยอรมนีมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเผยแผ่พุทธศาสนาในเชิงรุกไปยังนานาประเทศ ทั้งนี้เพราะเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไปการบริหารงานเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนามีความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนปรับตัวไปตามบริบทของสังคม หากไม่เช่นนั้นแล้ว พุทธศาสนาอาจจะสูญสิ้นหรือโดนกลืนกินจากโลกทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ พุทธวิธีการบริหารของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนา ช่วยชี้ให้เห็นว่าเพื่อให้หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาดำรงอยู่สืบไปได้ พุทธศาสนาควรได้รับการเผยแผ่ไปสู่นานาชาติอารยประเทศด้วย

และประการสุดท้าย การศึกษาวิเคราะห์นำเสนอพุทธวิธีการบริหารงานเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนาเชิงรุกของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ตลอดจนภาพรวมของการทำงานด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี ช่วยชี้ให้เห็น ข้อยืนยันประการหนึ่งว่างานด้านการเผยแผ่ยังคงเป็นสิ่งที่สำคัญหากต้องการดำรงรักษาไว้ซึ่งแนวคิดหลักคำสอนของพุทธศาสนา แต่ทั้งนี้ภาพความเคลื่อนไหวในการสืบสานงานต้องไม่ขัดแย้งกับบริบทและหลักการดั้งเดิมของพุทธศาสนาเถรวาท หากการทำงานดำเนินเป็นไปเพื่อการนี้ย่อมส่งผลดีต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในอนาคต

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. การเผยแพร่พุทธศาสนาเชิงรุกต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม กล่าวคือ การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาปรับประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการบริหารของทฤษฎีตะวันตก (Management Theory) เป็นผลดีกับการทำงานเพื่อเผยแพร่พุทธศาสนาในต่างประเทศ เพราะเป็นการนำจุดเด่นในการบริหารงานของทั้งสองศาสตร์มาส่งเสริมกระบวนการทำงานให้สมบูรณ์ขึ้น

๒. การใช้พุทธวิธีการบริหารงานของวัดพระธรรมกายเพื่อเผยแพร่พุทธศาสนาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ยังสามารถศึกษาในประเด็นอื่นๆ เพิ่มเติมได้ อาทิ การศึกษาวิจัยพุทธวิธีการบริหารเพื่อการเผยแพร่พุทธศาสนาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเทียบเคียงกับพุทธศาสนาแบบอืเบต ซึ่งแนวคิดพุทธศาสนาแบบอืเบตได้รับความนิยมเป็นอย่างมากชาวเยอรมันในยุคปัจจุบัน

๓. วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีรวมถึงวัดไทยอื่น ๆ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สามารถนำแนวทางการใช้พุทธวิธีการบริหารเชิงบูรณาการเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปใช้ โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละวัด เพื่อเพิ่มโอกาสและลดอุปสรรคของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศให้เห็นผลเชิงประจักษ์

บรรณานุกรม

- กองสื่อธรรมะวัดพระธรรมกาย. รู้จักวัดพระธรรมกาย. กรุงเทพฯ : บริษัท โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์. จำกัด, ๒๕๕๓.
- นวพร เรืองสกุล. หลักการในการสร้างและบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้า “The Buddha’s Principles of Management”. กรุงเทพฯ : ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- นิตย สัมมาพันธ์. การบริหารเชิงพุทธ. กรุงเทพฯ : โอ เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๑.
- บุญทัน ดอกไธสง. การบริหารเชิงพุทธ กระบวนการทางพฤติกรรม. กรุงเทพฯ : บริษัทบพิการพิมพ์จำกัด, ๒๕๒๘.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ ๔๐. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต, ๒๕๕๗.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.) ปยุตโต. กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : ผลิตัฒม์, ๒๕๕๕.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระภาวนาจารย์ วิ. (เผด็จ ทตตชีโว). ศรัทธารุ่งอรุณแห่งสันติภาพโลก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๕๑.

พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว). หลักการบริหารตามพุทธวิธี. กรุงเทพฯ : รวิกานต์, ๒๕๓๑.

พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว). ชุมทรัพย์จากพระไตรปิฎก : ชุบทบฝึกผู้นำแด่
นักสร้างบารมี. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

พระมหาประสงค์ กิตติญาโณ (พรหมศรี). พุทธวิธีการบริหารงานของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพฯ :
บริษัท อมรินทร์ บุ๊ค เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๕๘.

Arthur Schopenhauer, The World as Will and Idea, Vol. 1., trans R.B. Haldane and
J. Kemp. London: Routledge & Kegan Paul Ltd., 1964.

Fayol, H. (1949). General and industrial management (C. Storrs, Trans.). Kenya,
Australia, South Africa, U.S.A. and Canada: Pitman Publishing.

Poudyal, C. S. (2013). Private Schooling and Fayol's Principles of Management: A
Case from Nepal. Journal of Education and Research, 3, 6–23.

